

Szanse i bariery rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. Aspekty ekonomiczno-prawne, red. Tadeusz Guz, Paweł Marzec, Zbigniew Michalski, Wydział Zamiejscowy Nauk Prawnych i Ekonomicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Tomaszowie Lubelskim, Tomaszów Lubelski–Sandomierz: Wydawnictwo Diecezjalne w Sandomierzu 2006, s. 294.

I. Recenzowana praca jest jedną z wielu opublikowanych w ostatnich latach pozycji poruszających zagadnienia szans, barier i zagrożeń powstawania i funkcjonowania małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce. Jest publikacją powstałą w efekcie pierwszego sympozjum naukowego dotyczącego przedsiębiorczości i przedsiębiorstw, jakie się odbyło w czerwcu 2005 roku na Wydziale Zamiejscowym Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL w Tomaszowie Lubelskim. Tytuł opracowania jest repetycją tematu sympozjum.

Praca została podzielona na dwie części. Część pierwsza (s. 15-155) zawiera 9 artykułów dotyczących aspektów ekonomicznych zgodnie z tematem zbiorczym opracowania. W części drugiej (s. 159-284), skoncentrowanej na aspektach prawnych tematu wiodącego, mieści się 6 opracowań. Całość publikacji poprzedzona jest słowem wstępnym ks. dr. hab. Tadeusza Guza, prof. KUL, dziekana Wydziału Zamiejscowego KUL w Tomaszowie Lubelskim, organizatora sympozjum i współredaktora recenzowanej publikacji. Słowo wprowadzające do dyskusji jest autorstwa dr. hab. Jana Świtki, prof. KUL, honorowego dziekana–Założyciela WZN PiE KUL w Tomaszowie Lubelskim. Jest to rozprawa pod tytułem *Problemy sprawiedliwej płacy w Katolickiej Nauce Społecznej (rozważania ekonomiczno-moralne)*. Opracowanie zamykają streszczenia artykułów podane w języku angielskim (s. 285-293), oraz noty o ich Autorach (294-295).

II. Redaktorami książki są: ks. dziekan, prof. dr hab. Tadeusz Guz oraz dr (obecnie dr hab.) Paweł Marzec i mgr Zbigniew Michalski.

Ks. dziekan prof. Tadeusz Guz w latach 1979-1984 odbył studia teologiczne na Wydziale Teologii Katolickiej KUL w Lublinie, uzyskując tytuł magistra teologii. W latach 1988-1989 studiował filozofię na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej KUL. Od 1989 do 1994 r. studiował filozofię i socjologię w Gustav-Siewerth-Akademie w RFN, uzyskując tytuł magistra filozofii i socjologii. W 1996 r. obronił doktorat

na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie z nauk humanistycznych w zakresie filozofii. W latach 1996-2001 ks. Tadeusz Guz był asystentem naukowym w Gustav-Siewerth-Akademie. W roku 2001 obronił habilitację z filozofii na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Kardynała Stanisława Wyszyńskiego w Warszawie. W latach 2001-2003 pracował jako profesor zwyczajny na Wydziale Filozofii w Gustav-Siewerth-Akademie w RFN, pełniąc jednocześnie funkcję Dziekana Wydziału Filozofii tej Uczelni. W 2003 r. uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego na Wydziale Zamiejscowym Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL w Tomaszowie Lubelskim. Od 2005 r. pełni funkcję Kierownika Katedry Filozofii Prawa na Wydziale Zamiejscowym Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL w Tomaszowie Lubelskim. W latach 2005-2006 był prodziekanem tego Wydziału. W 2006 r. książd profesor został obrany dziekanem tegoż Wydziału.

Książd dziekan Tadeusz Guz specjalizuje się w nauce filozofii prawa i teologii. Jest uznanym autorytetem nie tylko w świecie nauki, ale również w życiu społecznym naszego kraju. Jest autorem blisko 250 prac i opracowań naukowych z zakresu filozofii prawa i teologii. W swojej pracy naukowej rozwija m.in. myśl neotomistycznej filozofii prawa naturalnego.

Drugim z redaktorów publikacji jest dr hab. Paweł Marzec. Tytuł doktora habilitowanego nauk ekonomicznych uzyskał na podstawie pracy habilitacyjnej pt.: *Sektor non profit w Polsce po 1989 roku*. Pracuje na Wydziale Zamiejscowym Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL w Tomaszowie Lubelskim. Obecnie pełni funkcję prodziekana Wydziału.

Trzecim redaktorem jest mgr Zbigniew Michalski, asystent przy Katedrze Prawa Cywilnego i Postępowania Cywilnego na Wydziale Zamiejscowym Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL w Tomaszowie Lubelskim, działacz samorządowy, zastępca burmistrza miasta Krasnobród.

Recenzentami publikacji są prof. zw. dr hab. Jan Głuchowski oraz prof. dr hab. Wiktor Wojciechowski.

Prof. dr hab. Jan Głuchowski jest profesorem zwyczajnym prawa finansowego. Od 1998 r. pełni funkcję Rektora Wyższej Szkoły Bankowej w Toruniu, a także pracuje na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji na Uniwersytecie im. Mikołaja Kopernika. Do 1998 r. był kierownikiem Katedry Finansów i Prawa Finansowego tego Uniwersytetu.

Prof. dr hab. nauk ekonomicznych Wiktor Wojciechowski jest zatrudniony na stanowisku profesora nadzwyczajnego na Wydziale Zamiejscowym Nauk Prawnych i Ekonomicznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Tomaszowie Lubelskim. Jest autorem kilkudziesięciu prac z zakresu ekonomii.

III. Celem publikacji, jak pisze w słowie wstępnym redaktor opracowania ks. dziekan prof. Tadeusz Guz, jest wskazanie określonych szans i barier, które stoją przed sektorem małych i średnich przedsiębiorstw (dalej: MŚP) w Polsce. Zawarte w publikacji opracowania autorów dotyczą zagadnień teoretycznych, a także praktycznych, niekiedy bardzo szczegółowych. Jest to zatem pozycja adresowana nie tylko do naukowców i studentów kierunków prawnych czy ekonomicznych, ale również do osób mających wpływ na funkcjonowanie sektora MŚP oraz do samych przedsiębiorców.

Autorzy poruszają istotne problemy funkcjonowania MŚP ze szczególnym uwzględnieniem przedsiębiorstw Polski południowo-wschodniej. Poruszana jest problematyka z zakresu zarządzania przedsiębiorstwem; współpracy transgranicznej i działalności gospodarczej w „zglobalizowanym” świecie; omawiane są kwestie moralne, prawne i ekonomiczne płacy minimalnej; sugeruje się odpowiednio efektywne sposoby wykorzystania kapitału ludzkiego, infrastruktury i nowych technologii. Przedstawia się zagadnienia z zakresu marketingu, bankowości, podatków, prawa budowlanego, pomocy publicznej dla MŚP itp.

Trzeba zwrócić uwagę, że niniejsza recenzja jest sporządzana cztery lata po ukazaniu się omawianej publikacji i w pięć lat po odbyciu konferencji, która była inspiracją do jej wydania. Część twierdzeń, prognoz i uwag autorów jest zweryfikowana w czasie, jaki od tej pory upłynął. W tym okresie Polska może podsumować pięć lat swojej obecności w strukturach Unii Europejskiej, zmianie uległa sytuacja we wschodniej części Europy, w szczególności na Ukrainie, w Mołdawii, Gruzji. W okresie dwóch ostatnich lat świat przeżywa kryzys ekonomiczny, który chwieje podstawami globalnej gospodarki. Rzeczywistość często negatywnie weryfikuje większość optymistycznych prognoz Autorów publikacji dotyczących zjawiska globalizacji kultury i ekonomii.

IV. W tym kontekście niezwykle aktualne są obserwacje i wnioski zawarte w słowie wprowadzającym prof. dr hab. Jana Świtki, pod tytułem *Problemy sprawiedliwej płacy w Katolickiej Nauce Społecznej (rozważania ekonomiczno-moralne)*. Autor uznaje, że wynagrodzenie za pracę jest szczególnym przypadkiem wymiany gospodarczej, podlegającej zasadom tej wymiany. Postuluje jednocześnie, by zasady wynagradzania opierały się nie tyle na zasadach wolnego rynku, ile raczej na zasadach sprawiedliwości i solidarności społecznej. Słychać w tym apele zawarte w nauce społecznej Kościoła Katolickiego, do której Autor wprost nawiązuje m.in. poprzez wskazanie encykliki *Rerum Novarum* papieża Leona XIII oraz *Katechizmu Kościoła Katolickiego*. Autor stoi na gruncie filozofii neotomistycznej, co jest szczególnie widoczne przy analizie pojęcia sprawiedliwości.

Prof. Świtka wnioskuje, by płaca minimalna nigdy nie była niższa, niż minimum socjalne, by była to płaca „rodzinna”, tzn. by pozwalała na utrzymanie rodziny w godnych warunkach życia. Powinna ona ponadto pozwolić pracownikowi i jego rodzinie na zgromadzenie skromnego majątku. Autor analizuje czynniki rządzące rynkiem pracy, podkreśla, że praca powinna być głównie słusznym ekwiwalentem za sumiennie świadczoną pracę (*iustitia communicativa*). Proponuje, by związać wysokość wynagrodzenia pracowników z wartością towarów lub usług, do której wytworzenia przyczynił się pracownik. Autor podkreśla rolę społecznej kontroli rynku pracy. Państwo według niego powinno zapewnić społeczeństwu sprawiedliwy podział dóbr (*iustitia distributiva*). Jednak ingerencja państwa nie powinna być zbyt daleko idąca. Winno ono ograniczyć się do umożliwienia wszystkim swoim obywatelom zdobycia własną pracą części dochodu narodowego. Uzupełnieniem sprawiedliwego systemu wynagrodzeń winien być system opieki gwarantujący wszystkim poziom życia, który nie będzie uwłaczał godności osoby ludzkiej.

Artykuł prof. Świtki jest cenny nie tylko ze względu na przystępne, logiczne streszczenie niektórych aspektów katolickiej nauki społecznej. Jest wartościowy

przede wszystkim z tego powodu, że proponuje konkretny system kształtowania wynagrodzeń. W literaturze brak tego typu prezentacji stanowisk ukonkretniających ogólne, z konieczności abstrakcyjne postulaty Kościoła Powszechnego. System prof. Świtki miałby się opierać na trzech filarach. Po pierwsze płaca minimalna to płaca „rodzinna” na poziomie minimum socjalnego. Po drugie konieczne jest uzależnienie wynagrodzeń w swetrze budżetowej od względnie niezależnego wskaźnika, np. od wysokości wynagrodzenia profesora uniwersytetu. I po trzecie konieczne jest wprowadzenie obowiązku uzasadniania przez decydentów, szczególnie przez prawodawców, wysokości wynagrodzeń.

Prezentowane stanowisko jest niezwykle cenne tym bardziej, że wynika z dużego doświadczenia i wszechstronnego wykształcenia Autora. Jest prezentowane przez profesora nauk prawnych, byłego sędziego i polityka, przez więźnia politycznego PRL. Tego typu konkretne, ale jednocześnie wyważone postulaty są bardzo oczekiwane. Przelamują niemoc intelektu i woli, szczególnie elit intelektualnych i politycznych w podjęciu, jeżeli nie konkretnych działań, to chociażby autentycznej, rzetelnej dyskusji nad jednym z najistotniejszych zagadnień społecznych.

Autor nie wyczerpuje zagadnienia, co zresztą nie jest możliwe przy przyjętej formie opracowania. Natomiast poprzez kazuistyczne ujęcie tematu przerzuca on most pomiędzy ogólnymi zasadami a praktyką funkcjonowania organizmu społecznego, jakim jest wspólnota państwa.

Tekst wprowadzenia do publikacji autorstwa prof. Jana Świtki został mylnie umieszczony w części pierwszej opracowania, dotyczącej aspektów ekonomicznych. Zgodnie ze spisem treści książki, należało go umiejscowić jeszcze przed zasadniczymi częściami opracowania.

V. Część pierwszą publikacji *Aspekty prawne, szanse i bariery rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw* otwiera artykuł pt. *Źródła sukcesu i zagrożeń dla MŚP w świetle badań empirycznych* (s. 15-28) autorstwa prof. dr hab. Haliny Godlewskiej-Majkowskiej, profesor Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Wicedyrektora Instytutu Przedsiębiorstwa przy Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie SGH.

Opracowanie Pani profesor ma na celu wskazanie pewnych uniwersalnych reguł postępowania, których przestrzeganie, przez zarządzających małymi i średnimi przedsiębiorstwami, jest konieczne do przetrwania i rozwoju tych przedsiębiorstw. Praca jest wynikiem badań w ramach tematu *Strategie przedsiębiorstw w Polsce w okresie akcesyjnym*, prowadzonych pod kierunkiem A. Sosnowskiej, kierowanych przez E. Mączyńską, których tematem była *Upadłość przedsiębiorstw w Polsce jako zjawisko ekonomiczne* oraz badań Autorki pt. *Rola edukacji w rewitalizacji terenów przemysłowych. Studium porównawcze Polski i Niemiec*.

Tekst artykułu jest podzielony na część syntetyczną, prezentującą ogólne zasady prowadzenia działalności gospodarczej, oraz na część przedstawiającą doświadczenia firm działających w Polsce wschodniej. Autorka podkreśla rolę indywidualnych cech osobowości przedsiębiorcy, pomagających w prowadzeniu działalności gospodarczej. W tym kontekście zwraca również uwagę na szanse i zagrożenia, jakie daje prowadzenie firmy w formie przedsiębiorstwa rodzinnego. Katalog ogólnych zasad prowadzenia działalności gospodarczej otwiera norma nakazująca przedsiębiorcy określenie, co powinien produkować lub jakie usługi świadczyć, biorąc pod uwagę swoje wy-

kształcenie, doświadczenie, umiejętności, kontakty, oczekiwania rynku. Przedsiębiorca powinien również odpowiedzieć sobie na pytanie, gdzie może i powinien prowadzić swoją działalność, biorąc pod uwagę swoje możliwości, lokalny rynek pracy, wsparcie instytucji publicznych dla przedsiębiorców działających na danym obszarze. Katalog ten uzupełniony jest imperatywem odpowiedzi na pytanie, jak prowadzić daną działalność. Opracowanie uzupełnia zwrócenie uwagi czytelników na najczęstsze i najpoważniejsze zagrożenia dla powodzenia przedsięwzięcia. Są to: utrata płynności finansowej, błędne decyzje nieudolnej administracji publicznej, brak doświadczenia kadry kierowniczej, brak zaplecza w postaci odpowiedniego kapitału ludzkiego. Artykuł podzielony jest na 7 części.

VI. Jako drugie prezentowane jest opracowanie pt. *Zmiany nastrojów gospodarczych w województwie lubelskim w latach 2001-2004*, (s. 29-46) autorstwa dr. Mieczysława Kowerskiego. Autor jest adiunktem w Wyższej Szkole Zarządzania i Administracji w Zamościu na Wydziale Zarządzania i Administracji w Katedrze Informatyki i Inżynierii Wiedzy. Pełni funkcję prorektora tej Uczelni.

Dr Kowerski analizuje zmiany nastrojów na podstawie zorganizowanych przez siebie badań prowadzonych w okresie od II kwartału 2001 r. do końca 2004 r. Źródłem informacji są ankiety prowadzone co kwartał w 350 do 500 gospodarstw domowych i w 320 do 450 przedsiębiorstwach z terenu województwa lubelskiego. Ankiety te składały się z dwóch części. Segment pierwszy ankiety dotyczył oceny, natomiast drugi prognozy zjawisk gospodarczych. Rok 2001 to przewaga nastrojów pesymistycznych. W roku 2002 przewagę uzyskały nastroje optymistyczne, które są prezentowane również w pierwszych trzech kwartałach 2003 roku. Załamanie nastrojów przyniósł koniec roku 2003, ale w pierwszym kwartale 2004 r. indeks ponownie poszybował w górę. Czwarty kwartał 2004 roku przyniósł ponownie załamanie nastrojów. Autor udowadnia, że zmiany nastrojów uzależnione są w dużym stopniu od pory roku, w której przeprowadzono badanie. Zauważa on wyraźną sezonowość nastrojów gospodarczych. Kolejny prezentowany wniosek mówi, że ankietowani mają skłonność do nadmiernego optymizmu.

Cenne jest opracowanie przez Autora szczegółowego modelu ekonometrycznego, który na podstawie prognoz i danych statystycznych jest w stanie z wyprzedzeniem dać odpowiedź na pytanie, jaka będzie w ciągu następnych miesięcy na danym terenie sytuacja gospodarcza gospodarstw domowych, przedsiębiorstw z danych branż przemysłu, handlu, usług; jaki będzie poziom ich produkcji, jak będzie się kształtowało zatrudnienie; ogólnie, jak będą się kształtowały poszczególne wskaźniki ekonomiczne.

Artykuł składa się z pięciu punktów i trzech podpunktów. Numeracja jest zaburzona: po podpunkcie 3 następuje punkt 6, natomiast po podpunkcie 3.2 podpunkty 5.5 i 5.6.

VII. Autorstwa dr. Piotra Witkowskiego, pracownika Izby Celnej w Lublinie jest artykuł pt. *Polsko-Ukraińska współpraca gospodarcza a szanse rozwoju regionalnego* (s. 47-78). Witkowski stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce uzyskał na Wydziale Politologii Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie broniąc w 2001 r. rozprawy pt. *Preferencje w polskiej polityce celnej po*

1989 roku. Obecnie jest pracownikiem dydaktycznym Wyższej Szkoły Przedsiębiorczości i Administracji w Lublinie.

Autor prezentuje rys historyczny współpracy gospodarczej pomiędzy powstałym w 1990 r. państwem ukraińskim a Polską. Czas opracowania zamyka się z chwilą przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. Autor szczegółowo omawia proces rozwoju wymiany gospodarczej pomiędzy naszymi krajami w kontekście zmian politycznych, społeczno-gospodarczych i prawnych. Podaje poziom i strukturę dwustronnej wymiany towarowej, a także poziom i strukturę inwestycji polskich przedsiębiorstw na Ukrainie. Prezentuje podstawy prawne wymiany gospodarczej, jakimi są umowy międzynarodowe, prawodawstwo wspólnotowe i regulacje wewnętrzne. Zwraca uwagę na niedostosowanie prawa ukraińskiego do zasad handlu obowiązujących w środkowej i zachodniej części kontynentu europejskiego. Wymienia bariery prawno-administracyjne wymiany handlowej z Ukrainą. Autor zdaje się dostrzegać zagrożenia dla rozwoju wzajemnych relacji gospodarczych, jakie niesie członkostwo Polski w strukturach Unii Europejskiej. Jednakże w członkostwie Polski we Wspólnocie Europejskiej dr Witkowski widzi głównie szanse dla rozwoju ekonomicznego naszych państw, szczególnie zaś regionów przygranicznych. Wskazuje na rolę funduszy unijnych dla rozwoju wzajemnych relacji.

Analizie zostaje poddany stan infrastruktury komunikacyjnej Polski i Ukrainy. Prezentowana jest nadzieja na rozbudowę niedostatecznie rozwiniętej infrastruktury przygranicznej i granicznej. Autor podaje przykłady zinstytucjonalizowanej współpracy naukowej pomiędzy uczelniami Polski południowo-wschodniej a uczelniami Ukrainy zachodniej. Wskazuje ponadto przykłady udanych przedsięwzięć gospodarczych.

Opracowanie zamyka prognoza dotycząca perspektyw polsko-ukraińskiej współpracy gospodarczej w kontekście niedawnego sukcesu pomarańczowej rewolucji. Mówi o konieczności zmiany prawa, szczególnie prawa gospodarczego Ukrainy, o potrzebie budowy mechanizmów rynkowych, o wyraźnym wsparciu w tym kraju przejrzystego programu reform, o rozwoju relacji politycznych.

W tym miejscu należy się zastanowić nad możliwością i zasadnością pełnego otwarcia granicy pomiędzy Polską a Ukrainą. Mija właśnie dwadzieścia lat od uzyskania przez Ukrainę podmiotowości prawno-międzynarodowej. Tymczasem od pięciu lat granica między naszymi krajami, zamiast zbliżać i stwarzać szansę rozwoju, coraz bardziej dzieli. Zarówno Polska, jak i Ukraina nie wykorzystują szansy rozwoju stosunków politycznych, gospodarczych i społecznych, jakie daje sąsiedztwo. Nie wykorzystuje się szansy przezwyciężenia trudnej historii. Na Ukrainie zamknięcie Polskiej granicy dla obywateli tego kraju przyczynia się do coraz większego rozczarowania wschodnią polityką Polski. Jest to, co prawda, nie najważniejsza i nie jedyna, ale jednak istotna przyczyna znacznego wzrostu ksenofobii, rozprzestrzeniania wrogich nastrojów i odradzania agresywnego nacjonalizmu w społeczeństwie ukraińskim. Brakuje dogłębnych analiz, które proponowałyby zasady otwarcia oraz prezentowały prognozowane skutki społeczne i ekonomiczne takiej decyzji. Wydaje się, że otwarcie Polski na Ukrainę i Ukrainy na Polskę przyniosłoby o wiele więcej korzyści, niż szkód, tym bardziej, że istnieją mechanizmy i narzędzia konieczne do zminimalizowania potencjalnych zagrożeń. Również obydwie strony nie chcą dostrzec

korzyści politycznych, ekonomicznych i społecznych takiej niewątpliwie odważnej i wymagającej decyzji.

Na stronie 56 omawianej publikacji, zdanie: „Ponadto były to produkty pochodzenia chemicznego 10%, artykuły spożywcze – 5% pozostały towar importowane z Ukrainy to drewno i wyroby z drewna niemal, maszyny i urządzenia i towary z tworzyw sztucznych” powinno być poprawione i podzielone. Myśl w nim wyrażona winna przybrać postać zdań: „Ponadto były to produkty pochodzenia chemicznego – 10% i artykuły spożywcze – 5%. Pozostałe towary importowane z Ukrainy to głównie drewno i wyroby z drewna, maszyny i urządzenia oraz wyroby z tworzyw sztucznych”. Nadto na stronie 58 w przypisie 17 brak konkretyzacji źródła. Na stronie 64 w przypisie 30, na stronie 69 w przypisie 41, na stronie 70 w przypisie 42, na stronie 76 w przypisie 52, oraz na stronie 78 w spisie źródeł, błędnie zapisano adresy stron internetowych.

Mimo kilku nieistotnych błędów przedstawiona analiza zagadnienia jest wielostronna i całościowa. Dr Piotr Witkowski prezentuje głęboką znajomość tematu. Właściwie zdiagnozował stan relacji gospodarczych pomiędzy Polską a Ukrainą oraz szanse ich rozwoju, co można ocenić z perspektywy czasu, jaki upłynął od opublikowania recenzowanego artykułu. Autor w swoim opracowaniu oparł się na najważniejszych źródłach. Artykuł podzielony jest na siedem części.

VIII. Artykuł *Kapitał ludzki determinantą rozwoju MŚP – raport z badań* (s. 79-89) autorstwa dr Teresy Pakulskiej, adiunkta w Katedrze Geografii Ekonomicznej w Szkole Głównej Handlowej, podkreśla wagę odpowiednio przygotowanej, światłej, wykształconej kadry dla rozwoju gospodarczego regionów, szczególnie zaś dla województwa lubelskiego. Autorka zaznacza, że wysoki poziom wykształcenia, z punktu widzenia kosztów pracy, stanowi źródło przewagi konkurencyjnej firm. W pracy prezentowane są dane wskazujące poziom wykształcenia mieszkańców województwa lubelskiego, zestawione z poziomem wykształcenia wszystkich Polaków.

Dr Pakulska krytykuje system kształcenia mieszkańców województwa lubelskiego. Wskazuje na, jak to określa, swoisty marazm panujący wśród całego społeczeństwa regionu. Według Autorki przedsiębiorstwa redukują koszty działalności głównie poprzez ograniczenie zatrudnienia, nie poszukując szansy rozwoju, wzrostu wydajności pracy w szkoleniach zawodowych swoich kadr. Ponadto sami pracownicy, a także rolnicy nie mają być zainteresowani rozwojem zawodowym. Mówi się o niskim poziomie kompetencji urzędników.

Autorka nie wskazuje przyczyn pewnego, faktycznie istniejącego zapóźnienia cywilizacyjnego regionów Polski wschodniej. Nie mówi o brakach w infrastrukturze, o braku stabilizacji, o brakach w inwestycjach państwowych, o błędach w działalności urzędów centralnych prowadzących do likwidacji całych gałęzi przemysłu regionu. Swojej krytyki prezentowanej do pewnego stopnia w stylu felietonu nie popiera konkretnymi wynikami badań, które mają uzasadniać prezentowane stanowisko. Badania, na które się powołuje Autorka, miały być prowadzone poprzez ankiety. Kierowaniem badaniami miała się zajmować Katedra Zarządzania Innowacjami Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie (przypis nr 1, na s. 79). Brak jednak tutaj podania autorów ankiety, osób prowadzących badania i kierowników projektu. Brak prezentacji metodologii, zasad prowadzenia ankiety. Nie wiadomo, jaką grupę

objęto sondą. Autorka nieprzywołuje innych przekonujących źródeł, by uzasadnić prezentowaną diagnozę, wskazuje jednak, że swoje poglądy opiera również na rozmowach prowadzonych z pracownikami Agencji Rozwoju Lokalnego w Tomaszowie Lubelskim oraz z przedsiębiorcami tego regionu (s. 87). W artykule brak konkretnych recept dla poprawy tak źle ocenionej sytuacji.

Opracowanie zredagowano w czterech punktach. W ciąg numeracji wkradł się błąd. Po numerze 3 następuje zakończenie umieszczone jako punkt 5.

IX. Artykuł pt. *Infrastruktura i technologie informacyjne szansą rozwoju MŚP* (s. 90-100) prezentuje dr (obecnie prof. SGH dr hab.) Małgorzata Poniatowska-Jaksch ze Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, ekonomistka.

Opracowanie, zredagowane w 4-punktowym artykule, oparte jest na wynikach badań prowadzonych pod kierunkiem prof. A. Sosnowskiej w Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie. Przedmiotem badań było wskazanie *Źródła sukcesu MSP*. Źródła sukcesu poszukiwano w powodzeniu osiągniętym w czterech obszarach: rynek i klienci, innowacyjność, kapitał ludzki i wiedza oraz system zarządzania.

Autorka podkreśla, że rozwój infrastruktury i technologii informacyjnych stwarza nowe możliwości rozwoju przedsiębiorstw. Wymaga to jednak od nich ciągłego rozwoju samych przedsiębiorców i ich pracowników. Regres w tej dziedzinie prowadzi do niebezpieczeństwa przegrania walki rynkowej. Wzrost zasobów informacji i umiejętności ich wykorzystania stwarza rosnący popyt na nowe informacje i na nowe sposoby ich pozyskiwania. Tworzy się spirala popytu i podaży nowych rozwiązań. Autorka zaznacza, że nowe rozwiązania są przyjmowane przez przedsiębiorstwa, które działają na trudniejszych rynkach i w trudniejszym otoczeniu. Przedsiębiorcy działający w dużych i zamożnych aglomeracjach nie zwracają wystarczającej uwagi na jakość posiadanej infrastruktury informatycznej i na wartości samej informacji w działalności produkcyjnej, usługowej i handlowej.

Prof. M. Poniatowska-Jaksch podkreśla, że nowe rozwiązania są potencjalnie źródłem przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstw je stosujących. Zastosowanie nowych rozwiązań jest jednak dość kosztowne, wymaga również przewyciężenia oporu organizacyjnego oraz zwiększenia nakładów inwestycyjnych. W tym ambitnym procesie zmian prowadzących do informatyzacji Polski konieczny jest dostęp do dobrze zorganizowanej pomocy instytucji publicznych. Państwo powinno szczególnie wesprzeć rozwój infrastruktury informacyjnej.

Prezentowane opracowanie tematu, z konieczności syntetyczne, jest raczej kompletne. Postawione zagadnienie jest precyzyjnie określone. Wnioski, oparte na wiarygodnych przesłankach, wydają się trafne.

X. Dr hab. Paweł Marzec prezentuje artykuł pt. *Przedsiębiorczość – przedsiębiorstwo w dobie globalizacji gospodarki światowej* (s. 101-115). Autor jest współredaktorem recenzowanego opracowania. Przedstawia rys historyczny rozwoju gospodarki globalnej, ze szczególnych uwzględnieniem gospodarek krajów byłego Bloku Wschodniego, w tym Polski. Zwraca uwagę, że globalizacja sektorów i rynków następuje wskutek działania sił i czynników politycznych, społecznych, ekonomicznych, a szczególnie technicznych. Pokrótce prezentuje poszczególne czynniki przyczyniające się do powstania gospodarki globalnej.

Autor podkreśla, że przedsiębiorstwa znalazły się w sytuacji, kiedy do przetrwania konieczne jest dostosowanie swojej działalności do zmieniających się uwarunkowań. Globalna konkurencja stwarza dla poszczególnych społeczeństw zarówno szanse, jak i zagrożenia. Dla państw wysoko rozwiniętych, które charakteryzują się wysokimi kosztami pracy, koniecznością staje się wprowadzenie odpowiednich zmian. Należy zatem zrewidować system wspierania przedsiębiorczości, system edukacji i nauki oraz system prawa. Niezbędny jest rozwój infrastruktury informacyjnej oraz wzrost nakładów na badania. W tym kontekście podkreśla się rolę Strategii Lizbońskiej przyjętej przez UE.

Opracowanie zamykają rozważania na temat przedsiębiorczości i ich źródeł. Podkreślona zostaje rola innowacji dla rozwoju gospodarki. Artykuł składa się z pięciu punktów.

XI. Dr Elżbieta Wolanin-Jarosz prezentuje *Analizę zachowań konsumentów na rynku wód mineralnych z wykorzystaniem programu statistica* (s. 116-131).

Doktor Elżbieta Wolanin-Jarosz jest doktorem nauk ekonomicznych z zakresu zarządzania i marketingu. Pracę doktorską obroniła w 2003 r. na Wydziale Zarządzania AE w Krakowie. Od tego roku jest pracownikiem naukowo-dydaktycznym, m.in. na Wydziale Zamiejscowym Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL w Tomaszowie Lubelskim.

Prezentowana praca jest pokłosiem badań Autorki, prowadzonych w pierwszej połowie 2002 r. na terenie województw podkarpackiego i małopolskiego, w celu przygotowania rozprawy doktorskiej pt. *Zwyczaje i zachowania konsumentów na rynku napojów bezalkoholowych*. Autorka poddaje analizie zachowania konsumentów na rynku wód mineralnych oraz strukturę spożycia w zależności od przyjętych za istotne czynników, tj. wiek, płeć, poziom wykształcenia, miejsce zamieszkania, konsumentów; okoliczności konsumpcji – np. pora roku, pora dnia. Określono rodzaje spożywanych wód mineralnych, znajomość marek i ich udział w rynku.

Prezentowane badania, dość szczegółowe, są już zdezaktualizowane. Jako cenne należy określić zaprezentowane metody badawcze. Wyniki badań Autorki mają znaczenie dla modelowania rozwoju rynku wód mineralnych.

Artykuł zredagowano w sześciu punktach. Błędnie po punkcie 3 następuje punkt 5, co zaburza ciąg numeracji całości.

XII. Wpływ konsolidacji banków na przedsiębiorstwa (s. 132-142) jest tematem opracowania zaprezentowanego przez dr Magdalенę Micek, pracownika WZN PiE KUL w Tomaszowie Lubelskim. Autorka, oceniając wyniki badań, prezentuje stanowisko pozytywnie oceniające zjawisko konsolidacji banków. Pogląd ten został negatywnie zweryfikowany przez trwający kryzys ekonomiczny wygenerowany głównie poprzez zbyt ryzykowne zachowania globalnych banków. W tym kontekście jakże nietrafne okazało się m.in. stwierdzenie, że „[...] w sytuacji kryzysu finansowego małe przedsiębiorstwa mogą liczyć bardziej na kredyty udzielone przez banki skonsolidowane, a nie pozostałe instytucje bankowe, ponieważ to one z większym prawdopodobieństwem unikną ryzyka upadłości” (s. 134). Należy jednak przyznać, że prezentowane przez Autorkę poglądy były, w czasie przygotowywania artykułu, dominujące i uzasadnione w świetle prezentowanych badań i przy przyjęciu stanowiska zajmowanego przez dominujące autorytety ekonomiczne. Artykuł podzielony jest na sześć ponumerowanych części.

XIII. Doktor nauk ekonomicznych, pracownik naukowo-dydaktyczny Wydziału Zamiejscowego Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL w Tomaszowie Lubelskim, Bogdan Szurgot prezentuje artykuł pt. *Rola małej i średniej przedsiębiorczości w rozwoju regionalnym na tle procesu globalizacji* (s. 143-155).

Autor na początku analizuje szanse i zagrożenia ekonomiczno-społeczne i polityczne, jakie niesie ze sobą proces globalizacji. Podkreśla konieczność dostosowania się MŚP do zmieniających się warunków funkcjonowania w strukturach zglobalizowanej gospodarki mimo trudności, jakie one napotykają w konkurencji z przedsiębiorstwami transnarodowymi. Zwraca uwagę na cele dużych przedsiębiorstw, które korzystając z rozszerzenia przestrzeni gospodarczej dążą głównie do maksymalizacji zysku, głównie poprzez ograniczenie dostępu do rynków oraz czerpanie dodatkowych korzyści z istniejących nierówności gospodarczych, cywilizacyjnych i kulturowych. W tym kontekście podkreśla kreatywność i elastyczność przedsiębiorstw małych, które wydają się bardzo ważnym czynnikiem postępu i rozwoju.

Prezentowana praca zawiera wyczerpujące omówienie definicji małych i średnich przedsiębiorstw, co może się wydawać niepotrzebne w kontekście omawianego zagadnienia. Jednakże zabieg taki jest uzasadniony, zważywszy, że odbiorcami publikacji są nie tylko osoby związane z pracą naukowo-dydaktyczną, ale także przedsiębiorcy, urzędnicy i studenci.

Opracowanie doktora Bogdana Szurgota zamyka część pierwszą omawianej publikacji.

XIV. Część drugą tomu, zawierającą artykuły dotyczące aspektów prawnych tematu przewodniego, otwiera tekst prof. KUL dr. hab. Pawła Smolenia, Kierownika Katedry Finansów i Prawa Finansowego na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL i Dyrektora Instytutu Prawa tegoż Wydziału.

Autor w artykule pt. *Opodatkowanie nieruchomości przedsiębiorcy* (s. 151-174) prezentuje podstawowe modele opodatkowania nieruchomości. Krytykując niedoskonałości modelu obowiązującego w Polsce wnioskuje o jego zastąpienie podatkiem uzależnionym od wartości nieruchomości, czyli podatkiem katastralnym. Wniosek taki, prezentowany z pozycji nauki prawa, jest jak najbardziej uzasadniony. Wprowadzenie tego podatku skutkowałoby ujednoczeniem zasad naliczania podatków od nieruchomości.

Nie jest celem Autora przeprowadzenie analizy skutków społecznych wprowadzenia podatku katastralnego, co też nie jest w tekście podnoszone. Jednakże w tym miejscu można zwrócić uwagę, że wprowadzenie tego podatku, przy obecnym poziomie i strukturze dochodów społeczeństwa, może prowadzić do powstania dość dużych kosztów społeczno-ekonomicznych. Należy rozważyć zasadność jego wprowadzenia w kontekście m.in. takich zagrożeń, jak dalsza pauperyzacja najbiedniejszych warstw społecznych, w tym rolników, wymuszona migracja m.in. ludzi starszych – emerytów i rencistów, wzrost poziomu bezdomności, podkreślenie i przyspieszenie rozwarstwienia ekonomicznego społeczeństwa, „gettyzacja” miast i osiedli oraz dalszy zanik solidarności społecznej.

Opracowanie składa się z sześciu punktów tworzących wewnętrzną strukturę artykułu. Punkt pierwszy to *Wprowadzenie*; punkt drugi nosi tytuł *Ewidencja gruntów i budynków*; punkt 3 – *Wyłączenie nieruchomości z prowadzonej działalności gospodarczej*; punkt 4 (omyłkowo powtórzono punkt 3, co zaburza numerację rozdziałów

artykułu) nosi tytuł *Opodatkowanie budowli*; punkt 5 (4) – *Problem opodatkowania cegielni*; punkt 5 (6) to *Podsumowanie*.

XV. Publicznoprawne bariery działalności inwestycyjno-budowlanej – wybrane problemy (s. 175-184) to temat opracowania doktora nauk prawnych, pracownika naukowo-dydaktycznego wydziałów prawnych KUL w Lublinie, Tomaszowie Lubelskim i w Stalowej Woli, Sławomira Serafina. Autor pełni funkcję wójta gminy Bojanów.

W artykule zwrócono uwagę na fakt, iż istniejący system wydawania decyzji o pozwoleniu na budowę, różnorakie warunki, jakie musi spełnić inwestor, hamują rozwój tej branży przemysłu. Autor prezentuje stanowisko proponujące deregulację części procesu budowlanego. Jednocześnie wnioskuje o nowe unormowania, które ułatwią inwestorom rozpoczęcie, prowadzenie i zakończenie inwestycji.

Propozycje Autora poparte nie tylko badaniami teoretycznymi, ale również uzasadnione doświadczeniem zdobytym w jego pracy społecznej, wydają się precyzyjnie określone, spójne, a przez to warte rozpatrzenia przez ustawodawcę.

XVI. Obszerne i całościowe omówienie tematu *Prowadzenie działalności gospodarczej za granicą – skutki podatkowe* (s. 185-207) prezentuje dr Beata Kucia-Guściora. Autorka jest pracownikiem naukowo-dydaktycznym w Katedrze Finansów i Prawa Finansowego na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL.

Prezentowana analiza zasad opodatkowania przedsiębiorców, zakładów zagranicznych przedsiębiorców i ich agentów oparta jest w głównej mierze na podstawie Konwencji Modelowej OECD w sprawie podatku od Dochodu i Majątku oraz na oficjalnym komentarzu do tej Konwencji (s. 185-186). Opracowanie oparte jest na wszechstronnej analizie literatury i orzecznictwa.

Artykuł składa się z pięciu części ujętych w punktach: punkt 1 – *Wstęp*, punkt 2 – *Opodatkowanie zysków przedsiębiorstwa*, punkt 3 – *Pojęcie zakładu*, punkt 4 – *Ustalenie zysków zakładu*, punkt 5 – *Zakończenie*.

XVII. Prawa i obowiązki stron kontroli podatkowej (s. 208-232) to temat artykułu dr Moniki Münnich, asystentki, a obecnie adiunkta w Katedrze Finansów i Prawa Finansowego WPPKiA KUL.

Autorka, wszechstronnie analizując normy kreowane przez przepisy ordynacji podatkowej, ustawy o kontroli skarbowej i inne przepisy prawoadministracyjne, biorąc pod uwagę odpowiednie normy prawa konstytucyjnego i karnego, określiła prawa i obowiązki podmiotów kontroli podatkowej oraz podmiotów kontrolowanych w toku kontroli podatkowej. W tym kontekście prezentowane są różne, niekiedy sprzeczne opinie doktryny prawa finansowego.

Artykuł składa się z czterech punktów: pierwszy to wstęp, po nim następuje omówienie praw i obowiązków kontrolowanego, dalej omawiane są prawa i obowiązki kontrolujących. Punkt 5 (poprawnie 4), prezentuje wnioski końcowe.

XVIII. Dr Michalina Duda, obecnie adiunkt w Katedrze Finansów i Prawa Finansowego WPPKiA KUL zaprezentowała opracowanie pt. *Klaster przedsiębiorstw rodzinnych jako nowa forma prowadzenia działalności gospodarczej (aspekty prawnopodatkowe)* (s. 233-257). W tytule wkraść się błąd, w słowie „przedsiębiorstw” brak litery „w”.

Autorka poddaje analizie zgłoszony w 2004 r. poselski projekt ustawy o klastrach przedsiębiorstw rodzinnych. Analiza ta, przeprowadzona na gruncie prawa podatkowego, cywilnego i handlowego oraz gospodarczego, prowadzi do konkluzji o nie-

dopracowaniu zgłaszanego projektu. Autorka z przychylnością odnosi się do samej idei klastra przedsiębiorstw rodzinnych, sugerując jednocześnie przyjęcie odmiennego uregulowania tego przedsięwzięcia.

Artykuł podzielony jest na cztery części. Część pierwsza to wstęp. Po nim następuje część druga, w której omawia się pojęcie i zasady tworzenia klastra przedsiębiorstw rodzinnych. Część trzecia poświęcona jest zasadom działalności i rozliczania klastra. W punkcie czwartym prezentowane są wnioski końcowe.

XIX. Mgr Zbigniew Michalski, asystent przy Katedrze Prawa Cywilnego i Postępowania Cywilnego na Wydziale Zamiejscowym Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL w Tomaszowie Lubelskim prezentuje opracowanie tematu *Prawne aspekty pomocy publicznej dla małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce* (s. 257-284).

Artykuł podzielony jest na cztery zasadnicze części, składające się z kilku podpunktów. Wstęp wprowadzający w problematykę jest nienumerowany. Po nim następuje punkt 2. *Pomoc publiczna w Unii Europejskiej* a następnie podpunkt 2.1. *Zagadnienia wprowadzające*. Podpunkt 2.2. dotyczy *Definicji małego i średniego przedsiębiorstwa*. W podpunkcie 2.3. definiuje się pomoc publiczną. Podpunkt 2.4. *Rodzaje pomocy*, zawiera kolejne podpunkty: 2.4.1. *Pomoc de minimis*, 2.4.2. *Pomoc regionalna*, 2.4.3. *Pomoc horyzontalna*, 2.4.4. *Pomoc sektorowa*. W punkcie 3. omawiane są w sposób kompleksowy zasady udzielania pomocy publicznej przedsiębiorstwom w Polsce przed 1.05.2004 r. Punkt 4 dotyczy zasad przyznawania pomocy publicznej po 1.05.2004 r. Całość spina nienumerowane zakończenie.

Artykuł, jak wszystkie inne artykuły tu zawarte, uzupełniony jest odpowiednimi wykazami: źródeł prawa i przytaczanego orzecznictwa sądów i trybunałów, literatury i innych wykorzystanych źródeł.

XX. Prawne aspekty pomocy publicznej dla małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce to ostatni artykuł omawianej publikacji. Na stronach 285-292 (nienumerowanych) umieszczono angielskojęzyczne streszczenia opublikowanych prac. Ostatnie dwie strony zawierają krótkie noty o autorach (s. 292-293).

XIX. Omawiana publikacja, nie licząc słowa wstępnego Redaktora, składa się z 16 artykułów, których problematyka w zasadzie dobrze wpasowuje się w jej temat przewodni, jakim są aspekty ekonomiczno-prawne szans i barier rozwoju sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce.

Znakomita większość artykułów przedstawia najwyższy poziom rzetelności naukowej. Niewiele uwag krytycznych można mieć do warsztatu naukowego. Prace są w dużym stopniu oryginalne. Wszyscy autorzy prezentują bardzo dobry poziom znajomości omawianej problematyki.

Należy uznać, że książka spełniła pokładane w niej nadzieje ks. dziekana, prof. dr. hab. Tadeusza Guza. Dokumentuje przebieg owocnej konferencji naukowej, zorganizowanej 11 czerwca 2005 r. na Wydziale Zamiejscowym Nauk Prawnych i Ekonomicznych KUL w Tomaszowie Lubelskim. Publikacja ta ma wszelkie zalety niezbędne do owocnego wykorzystywania zarówno przez naukowców, jak i studentów oraz przedsiębiorców.

Mateusz Jagiela
doktorant Katedry Prawa Cywilnego KUL